

Ref 49**Fråga om hur ett offentligt biträdes ersättning för utlägg för hyrbil ska bestämmas.**

27 § rättshjälpslagen (1996:1619)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 17 oktober 2024 följande dom (mål nr 7463-23).

Bakgrund

1. Offentliga biträden och rättshjälpsbiträden har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt.

2. A.A. hade uppdrag som offentligt biträde och skulle delta i en muntlig förhandling i Förvaltningsrätten i Jönköping. För att ta sig mellan kontoret i Eksjö och förvaltningsrätten hyrde han en bil. Han begärde ersättning för bl.a. utlägg i form av kostnaden för hyrbilen, bränsle samt parkering.

3. Förvaltningsrätten ansåg inte att det var motiverat att hyra en bil då de allmänna kommunikationerna mellan Jönköping och Eksjö bedömdes vara goda. Domstolen beslutade därför att bevilja A.A. ersättning för utlägg motsvarande kostnaden för två enkelbiljetter med kollektivtrafiken för den aktuella sträckan.

4. A.A. överklagade till Kammarrätten i Jönköping som konstaterade att biträden i domstol ska välja det färd sätt som totalt sett innebär lägst kostnader, med beaktande av den tidsspillan som respektive färd sätt medför. Vidare anförde domstolen att ombudets bedömning kring detta i normalfallet bör godtas. A.A:s val att företa aktuell resa med bil ifrågasattes därför inte utan kammarrätten ansåg att A.A. skulle beviljas ersättning för bilresor.

5. Kammarrätten menade emellertid att de förenklingsargument som ligger till grund för schabloniseringen av ersättning för färd med egen bil är starka även i de fall färden företagits med hyrbil. Domstolen beslutade därför att ersätta A.A. för en kostnad motsvarande resa med egen bil. Han beviljades därför ytterligare 355 kr i ersättning inkluderat kostnad för parkering och mervärdesskatt.

Yrkanden m.m.

6. A.A. yrkar att han ska tillerkännas ersättning motsvarande de faktiska kostnaderna som han haft för utlägg för hyrbil, dvs. ytterligare 800 kr inklusive mervärdesskatt. Han anför att den

milkostnadsschablon som används för resa med egen bil inte är tillämplig i fråga om utlägg för hyrbil.

Skälen för avgörandet

Frågan i Högsta förvaltningsdomstolen

7. Frågan gäller om det är möjligt att tillämpa milkostnadsschablonen för resa med egen bil avseende ett offentligt biträdes utlägg för hyrbil i stället för att ersätta biträdets faktiska kostnad för hyrbilen.

Rättslig reglering m.m.

8. I fråga om rätten till ersättning för offentliga biträden hänvisar 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde till reglerna i 26–29 §§ rättshjälpslagen (1996:1619). I 27 § rättshjälpslagen anges att ett rättshjälpsbiträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

9. Utgångspunkten är att reseersättning till offentliga biträden betalas för resa med allmänna kommunikationsmedel. Biträden har dock ett ansvar att i möjligaste mån begränsa kostnaderna för det allmänna. Detta innefattar bl.a. att de förväntas göra en bedömning av vilket färd sätt som sammantaget medför lägst kostnader i varje enskilt fall, inklusive kostnader för t.ex. tidsspillan. Normalt sett ska domstolen inte behöva göra egna bedömningar av kostnader för alternativa färd sätt (NJA 2020 s. 483).

10. Kammarrätten fann inte anledning att ifrågasätta A.A:s valda färd sätt. Högsta förvaltningsdomstolen gör samma bedömning.

11. När det gäller hur ersättningen för utlägg ska bestämmas ansåg kammarrätten att det fanns skäl för att tillämpa reglerna om ersättning för resa med egen bil i stället för att bevilja ersättning för den faktiska kostnaden för hyrbilen.

12. Frågan är alltså hur A.A. ska ersättas för utlägg för hyrbil. Högsta förvaltningsdomstolen gör följande bedömning.

13. I 27 § rättshjälpslagen föreskrivs att biträdet har rätt till skälig ersättning för utlägg som uppdraget krävt. I detta ligger att domstolen, vid prövningen av utlägg ska göra en bedömning av om utlägg varit befogat utifrån vad uppdraget krävt, och om så är fallet om beloppets storlek framstår som skälig.

14. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att det saknas närmare reglering av hur ersättning till offentliga biträden för utlägg för hyrbil ska bestämmas. Finner domstolen att kostnaden är skälig

finns därför inte laglig grund för att inte tillerkänna biträdet ersättning för faktiska kostnader.

15. Det färd sätt som A.A. valde medförde sammantaget lägre kostnader för det allmänna än vad som hade varit fallet om han i stället valt att åka med allmänna kommunikationsmedel. Kostnaden för hyrbil har således varit befogad och är i sig skälig.

16. Överklagandet ska således bifallas och A.A. tillerkännas begärd ersättning för sitt utlägg avseende hyrbil.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen bestämmer med ändring av kammarrättens dom att ersättning ska utgå till A.A. som offentligt biträde med ytterligare 800 kr (inklusive mervärdesskatt) för utlägg.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Bull, Classon, Gäverth* och *Anderson*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Stenmark.

Förvaltningsrätten i Jönköping (2022-12-20, Dahlman):

Ett offentligt biträde har enligt 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde jämförd med 27 § rättshjälpslagen (1996:1619) rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ersättning med arbete ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av en timkostnadsnorm som regeringen fastställer (prop. 1996/97:9 s. 217).

A.A. är förordnad som offentligt biträde i det här målet, som inledningsvis har gällt frågan om omedelbart omhändertagande och därefter frågan om beredande av vård enligt LVU. Han har begärt ersättning för 4,25 timmars arbete, 2 timmars tidsspillan och utlägg om totalt 1 064 kr.

De utlägg som A.A. begär ersättning för består av bilhyra, bränslekostnad och parkering den 19 december 2022, dvs. dagen för den muntliga förhandlingen i målet. Tidsspillan för samma dag består av en resa tur och retur mellan Eksjö och Jönköping med anledning av den muntliga förhandlingen.

Det kan därför förutsättas att även de bilrelaterade utläggerna är hänförliga till den muntliga förhandlingen. De allmänna kommunikationerna mellan Eksjö och Jönköping är i regel goda och som utgångspunkt anser förvaltningsrätten därför att det inte är motiverat att hyra en bil för att färdas sträckan. Det har i målet inte heller kommit fram några skäl i övrigt för A.A. att hyra en bil för att ta sig till den muntliga förhandlingen. A.A. får därför i stället anses skäligen tillgodosedd med ersättning för utlägg motsvarande två enkelbiljetter för den aktuella sträckan med kollektivtrafiken, dvs. totalt 140 kr.

Ersättning för nedlagt arbete och tidsspillan ska dock medges i yrkad omfattning.

– Förvaltningsrätten beslutar att A.A. får ersättning med 11 135 kr. Av beloppet avser 6 128 kr arbete, 2 640 kr tidsspillan, 140 kr utlägg och 2 227 kr mervärdesskatt.

Kammarrätten i Jönköping (2023-11-08, Gavelin, Poulsen och Knutsson [skiljaktig]):

Enligt 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde jämförd med 27 § rättshjälpslagen (1996:1619) har ett offentligt biträde rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt.

Systemet med ersättning för biträden i domstol utgår från att billigaste färd sätt ska väljas. Det åligger således offentliga biträden att ta till vara de möjligheter som finns att begränsa kostnaderna för det allmänna (HFD 2023 ref. 30). Även om det ankommer på en domstol att pröva ersättningens skälighet finns det i normalfallet anledning för domstolen att utgå från att biträdets bedömning av lämpligt färd sätt haft fog för sig. Endast om det finns oklarheter kring det valda sättet att transportera sig eller om detta tydligt framstår som mer kostsamt för det allmänna än andra jämförbara alternativ, bör valet ifrågasättas av domstolen (NJA 2020 s. 483). När det gäller bedömningen av billigaste färd sätt måste det även beaktas vad som framstår som rimligt totalt sett, exempelvis till följd av att ett visst färd sätt kan reducera anspråket på ersättning för tidsspillan.

Kammarrätten finner i detta fall inte anledning att ifrågasätta uppgiften att det valda färd sättet har lett till en lägre total kostnad för A.A:s medverkan i målet jämfört med om han hade valt kollektiva färdmedel. Kammarrätten anser därför att han ska beviljas ersättning för kostnader för bilresor. Frågan blir då hur ersättningsnivån ska bestämmas.

För resa med egen bil beviljas normalt ersättning med ett schabloniserat belopp som vid den i målet aktuella tidpunkten uppgick till 30,50 kr per mil. Schablonen tillämpas oberoende av vilken bil som används och vad den egentliga kostnaden per mil är. Genom schablonen kan både biträdenas och domstolarnas arbete med upprättande respektive kontroll av kostnadsredovisningarna förenklas med en lägre sammantagen administrativ börda som följd.

Kostnader för hyrbil kan sägas vara något annat än kostnader för färd med egen bil. Det kan argumenteras för att schablonen endast gäller för resor med egen bil och att kostnader för hyrbil därför, som princip, ska kunna ersättas med faktiska belopp. Kammarrätten, som noterar en delvis splittrad bild i den praktiska tillämpningen, bedömer emellertid att de förenklingsargument som bär upp schabloniseringen av ersättning för egen bil är starka även i hyrbilsfallen. Därtill skulle en användning av schablonen i hyrbilsfallen skapa förutsebarhet och likformighet. Mot denna bakgrund anser kammarrätten att hyrbilskostnader ska ersättas på samma sätt som kostnader för resor med egen bil.

Vid angivna förhållanden har A.A. rätt till ersättning för utlägg motsvarande resa med egen bil mellan kontoret och förvaltningsrätten med (11,8 x 30,50 =) 360 kr och parkeringsavgift med 64 kr, sammanlagt 424 kr. Eftersom han redan har beviljats 140 kr i ersättning för utlägg av förvaltningsrätten ska han beviljas ytterligare (424 – 140 =) 284 kr. Han

ska även beviljas ersättning med ytterligare 71 kr avseende mervärdesskatt.

Ett avgörande av detta slag får normalt inte överklagas (7 § andra stycket lagen om offentligt biträde). Kammarrätten anser dock att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan i målet kan prövas av Högsta förvaltningsdomstolen och bestämmer därför att kammarrättens dom får överklagas.

– Kammarrätten bifaller överklagandet delvis på så sätt att A.A. beviljas ytterligare 355 kr. Av beloppet avser 284 kr utlägg och 71 kr mervärdesskatt.

Knutsson var skiljaktig och anförde:

Ett offentligt biträde har rätt till skälig ersättning för bl.a. utlägg som uppdraget har krävt.

Högsta domstolen har i ett avgörande uttalat att ett målsägandebiträde vid utförandet av sitt uppdrag har ett ansvar för att ta till vara de möjligheter som finns att begränsa kostnaderna för det allmänna. I detta ligger bl.a. att ett målsägandebiträde är skyldigt att i möjligaste mån välja det sätt att transportera sig som sammanlagt ger upphov till lägst kostnader. Även om det ankommer på domstolen att pröva ersättningens skälighet finns det i normalfallet anledning för domstolen att utgå från att målsägandebiträdets bedömning av lämpligt transportsätt haft fog för sig. Endast om det finns oklarheter kring det valda sättet att transportera sig eller om detta tydligt framstår som mer kostsamt för det allmänna än andra jämförbara alternativ, bör valet ifrågasättas av domstolen (NJA 2020 s. 483).

Det som Högsta domstolen uttalat bör anses vara tillämpligt även på offentliga biträden.

Mot bakgrund av de handlingar som A.A. har gett in och vad han i övrigt har anfört anser jag i likhet med majoriteten att det valda transportsättet, dvs. resa med hyrbil, totalt sett har inneburit lägre kostnader för det allmänna än en resa med allmänna kommunikationer hade gjort.

Till skillnad från majoriteten anser jag dock att den yrkade ersättningen för utlägg i detta fall är skälig och att någon schablon, likt den som används för ersättning för kostnader för resa med egen bil, inte ska tillämpas.

Det saknas specifik reglering i föreskriftsform vad gäller ersättning för utlägg till offentliga biträden. Vidare saknas vägledande praxis från Högsta förvaltningsdomstolen rörande frågan hur utlägg i form av hyrbilskostnad ska ersättas. Vad gäller utlägg för reskostnader är det skäligt att offentliga biträden som reser med egen bil tillerkänns ersättning på samma nivå som offentliga försvarare enligt den reglering som gäller för dessa. När det gäller offentliga biträden som reser med hyrbil kan det argumenteras att användandet av nu aktuell schablon, i de fall kostnaden för hyrbil är rimlig, medför minskat incitament att välja det resalternativ som totalt sett innebär lägst kostnader för det allmänna, särskilt då biträdet saknar tillgång till egen bil.

Mot denna bakgrund och då jag anser att A.A:s val av transportsätt har haft fog för sig är min uppfattning att överklagandet ska bifallas och A.A. tillerkännas ersättning med ytterligare 1 155 kr, varav 924 kr för utlägg och 231 kr för mervärdesskatt.